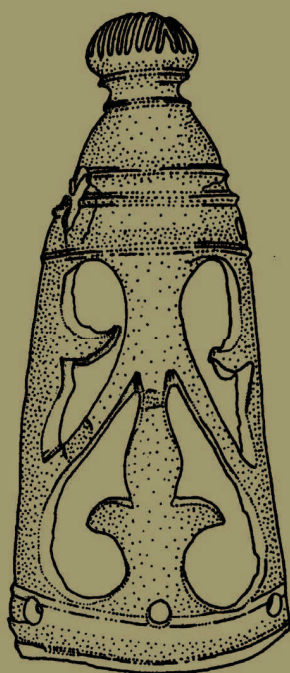

ANNALES ZBORNÍK
MUSEI SLOVENSKÉHO
NATIONALIS NÁRODNÉHO
SLOVACI MÚZEA

ARCHEOLÓGIA 26
ROČNÍK CX – 2016

ANNALES ZBORNÍK
MUSEI SLOVENSKEHO
NATIONALIS NÁRODNÉHO
SLOVACI MÚZEA

ARCHEOLÓGIA 26
ROČNÍK CX – 2016

Bratislava 2016

ANNALES MUSEI NATIONALIS SLOVACI
ZBORNÍK SLOVENSKEHO NÁRODNÉHO MÚZEA

CX – 2016
ARCHEOLÓGIA
26

Redakčná rada/Editorial Board

PhDr. Juraj Bartík, PhD. (predseda), doc. PhDr. Gertrúda Březinová, CSc., Mgr. Radoslav Čambal,
PhDr. Beata Egyházy-Jurovská, PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD., doc. PhDr. Matej Ruttkay, CSc.,
Prof. PhDr. Stanislav Stuchlík, CSc., PhDr. Vladimír Turčan

Zostavovateľ/Edited by
PhDr. Vladimír Turčan

Preklad do nemeckého a anglického jazyka/translation into English and German languages: REELS, s. r. o., Stephanie
Staffen a autori

Publikácia je recenzovaná/publication is reviewed

Grafická úprava/Graphic design
Matúš lányi

Tlač/Print:

Vydalo/Published by: Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum, Bratislava 2016

Náklad/Numbers of the copies: 350 kusov

© Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum/Slovak National Museum-Archaeological Museum 2016

ISBN 978-80-8060-390-8
ISSN 1336-6637

ZBORNÍK SLOVENSKEHO NÁRODNÉHO MÚZEA CX– 2016 ARCHEOLÓGIA 26

PhDr. Etela Studeníková, CSc., dlhoročná vedecká pracovníčka
SNM-Archeologického múzea a vysokoškolská pedagogička, zakladateľka ročenky Archeológia, sa v tomto roku dožíva okrúhleho životného jubilea. Kolegovia a priatelia želajú jubilantke do ďalších rokov veľa zdravia, spokojnosti a úspechov.

PhDr. Etela Studeníková, CSc., langjährige wissenschaftliche Mitarbeiterin
des SNM-Archäologischen Museums und Hochschulpädagogin, die Gründerin des Jahrbuchs Archeológia, erreicht in diesem Jahr ein rundes Lebensjubiläum. Kollegen und Freunde wünschen der Jubilarin für die nächsten Jahre viel Gesundheit, Zufriedenheit und Erfolg.

OBSAH – CONTENTS – INHALT

- 7 KATARÍNA GAJARSKÁ: Neolitický dom na sídlisku kultúry s lineárnou keramikou v Blatnom
17 The Neolithic house on settlement of the Linear Pottery Culture in Blatné
- 19 ZOJA BENKOVSKY-PIVOVAROVÁ: K terminológii počiatku strednej doby bronzovej na južnom Slovensku vo svetle nálezov z hrobu 3/62 maďarovskej kultúry z Nových Zámok
25 Zur Terminologie der beginnenden mittleren Bronzezeit in der Südslowakei im Lichte der Funde aus dem Grab 3/62 von Nové Zámky
- 27 PAVOL JELÍNEK: Objekty s dvojicami ľudských skeletov na sídliskách staršej a strednej doby bronzovej na Slovensku
35 Objekte mit menschlichen Skelettpaaren in Siedlungen der älteren und mittleren Bronzezeit in der Slowakei
- 37 GABRIEL NEVIZÁNSKY – PÉTER PROHÁSZKA: Bronzový depot zo Šarišských Lužianok z roku 1876
46 Der Bronzehort aus Šarišské Lužianky aus Jahr 1876
- 49 MILAN HORŇÁK: Sídliskový areál lužickej kultúry a zo stredoveku v Púchove-Horných Kočkovciach
57 Settlement site of Lusatian Culture and from the Middle Ages in Púchov-Horné Kočkovce
- 59 LUCIA BENEDIKOVÁ: Nálezy z Vršatského Podhradia v kontexte osídlenia stredného Považia v neskorkej dobe bronzovej a v dobe halštatskej
70 Die Funde aus Vršatské Podhradie im Kontext der Besiedlung des mittleren Waagtals in der Spätbronze- und Hallstattzeit
- 73 PETR KOS: Pohřebiště ze Slavkova a jeho přínos k poznání vývoje halštatské kultury ve středním Politaví (K možnosti zpřesnění datace hrobů ždanické skupiny horákovské kultury)
101 Das Gräberfeld aus Slavkov und sein Beitrag zur Kenntniss der Entwicklung der Hallstatt-kultur im mittleren Flussgebiet von Litava (zur Möglichkeit der Präzisierung der Datierung von Gräbern der Ždanice-Gruppe der Horákov-Kultur)
- 103 KATARÍNA HARMADYOVÁ: Dvojslučková oblúkovitá spona z Bratislavy-Devína
107 Bogenförmige Zweischleifenfibel aus Bratislava-Devín
- 109 RADOSLAV ČAMBAL: Včasnotaténske spony z Horných Orešian – Slepého vrchu v zbierkach SNM-Archeologického múzea v Bratislave
116 Frühlatènezeitliche Fibeln aus Horné Orešany – Slepý vrch in den Sammlungen des SNM-Archäologischen Museums in Bratislava
- 119 IGOR BAZOVSKÝ: Súčasti astragálových opaskov z juhozápadného Slovenska
123 Bestandteile der Astralgürtel aus der Südwestslowakei
- 125 RADOSLAV ČAMBAL: Spätlatènezeitliche Jochendbeschläge aus dem Gebiet von Bratislava
131 Neskorolaténske nákončia jariem konského záprahu z priestoru Bratislavy
- 133 VLADIMÍR KRUPA – MIROSLAVA DAŇOVÁ – JÁN ŠTUBŇA – EUDMILA ILLÁŠOVÁ – JÁN TIRPÁK: Prsteň z bohatého hrobu I z Krakovian-Stráží (štyľová a gemologická analýza)
140 Ring from the abundant grave I in Krakovany-Stráže
- 143 DARINA BIALEKOVÁ: Predmety a polovýrobky z kosti a parohu z pobedimského hradiska
150 Gegenstände und Halbfabrikate aus Bein und Geweih vom Burgwall Pobedim

- 151 SAMUEL ŠPANIHEL: Nálezy keramiky z pevnosti v Čiernom – Valoch
 161 Keramikfunde aus der Festung in Čierne – Valy
- 163 MÁRIO BIELICH: Stredoveké osídlenie v Rumanovej
 171 Mittelalterliche Besiedlung in Rumanová
- 173 LUCIA PILKOVÁ – PETRA ŠIMONČIČOVÁ KOÓŠOVÁ: Militária, ostrohy a konský postroj z Čeboviec – Zeleného hradu (okr. Veľký Krtíš)
 181 Militaria, Sporen und Pferdegeschirr vom Čebovce – Zelený hrad (bez. Veľký Krtíš)
- 183 PETER NAGY – EVA ĎURKOVIČOVÁ: Výsledky archeologického výskumu Kalvínskeho kostola v Šamoríne
 192 Ergebnisse archäologischer Grabung der Calvinischen Kirche in Šamorín
- KOLOKVIUM
- 193 Štrnásty ročník kolokvií k otázkam rímsko-germánskej archeológie
 194 Vierzehnte Jahrgang der Kolloquien zu den Fragen der römische-germanischer Archäologie
- 195 JAROSLAVA RUTTKAYOVÁ: Miniaturne nádoby z pohrebiska vo Veľkom Cetíne
 200 Miniaturgefäße vom Gräberfeld in Veľký Cetín
- 201 JAROSLAVA SCHMIDTOVÁ: Miniaturna nádobka z doby rímskej z Bratislavy-Čunova
 206 Miniature container from the Roman period from Bratislava-Čunovo
- 207 TOMÁŠ ZEMAN: Miniaturní keramické nádoby z doby římské z jihovýchodní Moravy
 211 Miniaturgefäße aus der römischen Kaiserzeit von südöstlichen Mähren
- 213 ĽLEV ZACHAR – VLADIMÍR TURČAN: Miniaturna keramika zo sídliskových objektov v Šaštíne-Stráži a v Trnave
 219 Miniaturkeramik aus Siedlungsobjekten aus Šaštín-Stráže und aus Trnava
- 221 RADKA KNÁPEK – ONDREJ ŠEDO: Misky s omfalem v životě barbarských společností doby římské
 277 Bowls with an omphalos in the life of Barbarian tribes in the Roman period
- RECENZIE
- 281 Vladimír Krupa – Marián Klčo: Bohaté hroby z doby rímskej z Krakovian-Stráži (*Vladimír Turčan*)
 283 Skratky časopisov a periodík – Abkürzungen von Zeitschriften und Periodika

DVOJSLUČKOVÁ OBLÚKOVITÁ SPONA Z BRATISLAVY-DEVÍNA

KATARÍNA HARMADYOVÁ

Keywords: Slovakia, Bratislava-Devín, Early Iron Age, bronze fibula**Abstract:** Double-looped curved pin from Bratislava-Devín. The find probably comes from the Balkan area and is dated to HC2, or HC1-HC2.

Územie Devína bolo na konci doby bronzovej relatívne husto osídlené, čo dokladajú nielen nálezy z areálu hradu, ale aj jeho blízkeho okolia (Pichlerová 1961; 1967; Novotná 1993; Plachá/Paulík 2003; Harmadyová 2006, 2012a). Najhustejšie osídlenie lokality je doložené až v samotnom závere doby bronzovej počas trvania podolskej kultúry. Koncentrovalo sa v najvyššie položenej časti nádvorja stredného hradu, kde sa nachádzalo sídlisko s drevozemným opevnením. V jeho blízkosti bol zistený sídliskový objekt s kolovou konštrukciou staršej fázy podolskej kultúry. Drevozemné opevnenie je datované pomocou C¹⁴ do obdobia okolo roku 900 pred Kr.¹

Sporadické nálezy dokladajú osídlenie z konca doby bronzovej aj na území obce Devín. Pri kopaní kanalizácie sa v roku 1970 našli na Kremelskej ulici č. 33 nádoby zo záveru doby bronzovej (Harmadyová 2006, 9). Na Muránskej ulici č. 274 bol odkrytý sídliskový objekt, ktorý možno zaradiť do záveru stupňa HB (Pichlerová 1961, 876). V intraviláne obce Devín sa na viacerých parcelách podarilo odkryť aj časti žiarového pohrebiska zo záveru mladšej a začiatku neskoršej doby bronzovej. Na základe rozboru keramiky z Brigádnickej ulice č. 27, 42 a 68 ho možno datovať do stupňov HA2 – HB1 (Harmadyová 2006, 25). V mladšej a najmä v neskoršej dobe bronzovej došlo k posunu lužickej kultúry smerom na juh do prostredia stredodunajských popolnicových polí (Furmánek/Veljačik/Vladár 1982, 161). V devínskej oblasti to bolo predovšetkým v lužicko-sliezskej fáze tejto kultúry.

Osídlenie devínskeho mikroregiónu pretrvalo viac-menej plynule do staršej doby železnej. V areáli neskoršieho stredovekého hradu sa v dobe halštatskej nachádzalo neopevnené sídlisko, ale existenciu opevnenia tu nemožno vylúčiť. Objekty z doby halštatskej boli zistené nielen na nádvorí stredného hradu, ale aj v priestore dolného hradiska. Intenzívne osídlenie v priestore nádvorja stredného hradu v stupni HC je doložené nálezom viacerých sídliskových objektov z tohto obdobia (Harmadyová 2012b). Všetky možno na základe keramiky zaradiť do staršieho halštatského stupňa HC1. Väčšina sídliskových objektov z doby halštatskej zistená v areáli dolného hradiska, kde nebola až taká intenzívna mladšia zástavba, patrí tiež do starohalštatského horizontu (HC1). Z mladšieho halštatského stupňa máme z Devína doložených výrazne menej nálezov a tento trend pokračuje aj na začiatku doby laténskej.

Opis nálezu

V roku 1986 sa pri výskume kaštiela na Hutníckej ulici č. 25 našla v sonde 9 – 10, vo vrstve v hĺbke 190 cm, dvojslučková oblúkovitá spona s vývalkovite členeným lučíkom (Zweischleifige Knotenfibel).² Bronzová spona má na lučíku štyri guľovité vývalky. Jeden koniec oblúku prechádza krátkou kónickou časťou do jednodielneho vinutia s ulomenou ihlou. Zo zachycovača, ktorý je takisto ulomený a napája sa na oblúk spony krátkym kónusom, sa zachoval len fragment slučky.³ Rozmery: dĺžka 5,9 cm, výška oblúka 3,5 cm, hrúbka oblúka 0,4 cm, priemer vývalkov 0,8 cm (obr. 1).

V juhovýchodnom priestore Álp a na Balkáne podrobne zmapoval rozšírenie dvojslučkových oblúkovitých spôn Stane Gabrovec (1970). Boli bežne rozšírené na centrálnom a južnom Balkáne, avšak v jeho západnej časti neboli známe. Z územia centrálného Balkánu pochádzajú oblúkovité spony prevažne z hrobov a sú charakteristické pre horizont I staršej doby halštatskej (Vasić 1999, 61). Početný výskyt celej škály oblúkovitých spôn je známy predovšetkým z lokalít svätolucijskej skupiny, ktorá sa rozprestierala na hornom a strednom toku rieky Soča. Hlavnými náleziskami tejto skupiny sú lokality Sveta Lucija (Most na Soči), Tolmin a Kobarid (Gabrovec 1987, 120). Okrem lokality Sveta Lucija poznáme dvojslučkové oblúkovité spony s vývalkami na lučíku aj z lokality Hallstatt (hrob 18), Rifnik pri Celje (Bolta 1956, Tab. II: 139, IV:138), Libna, Magdalenska gora, či západného Maďarska (Glunz 1997, 46, 168). V prostredí kultúry Este sa dvojslučkové oblúkovité spony s deviatimi vývalkami na lučíku našli na lokalitách Planis a San Quirino (Eles Masi 1986, 74). Podľa B. Glunz bol do devínskeho nálezu najsevernejšou lokalitou výskytu dvojslučkovej oblúkovitej spony Ettenhausen pri nemecko-rakúskych hraniciach v Bavorsku (obr. 2). Spona z Nemecka má na lučíku 10 vývalkov a úseky medzi nimi zdobené žliabkami (Glunz 1997, 46).

1 Archeobotanické vzorky určila Ing. J. Mihályiová z AÚ SAV v Nitre. Analýza C¹⁴ bola realizovaná vo VERA-Laboratorium, Viedeň (vzorka VERA-2031; Nepublikovaná nálezová správa č. 35 uložená v MMB).

2 Nachádza sa v Múzeu mesta Bratislavy, ev. č. AD-5625. Blížšie nálezové okolnosti nie sú vo výskumnej dokumentácii uvedené.

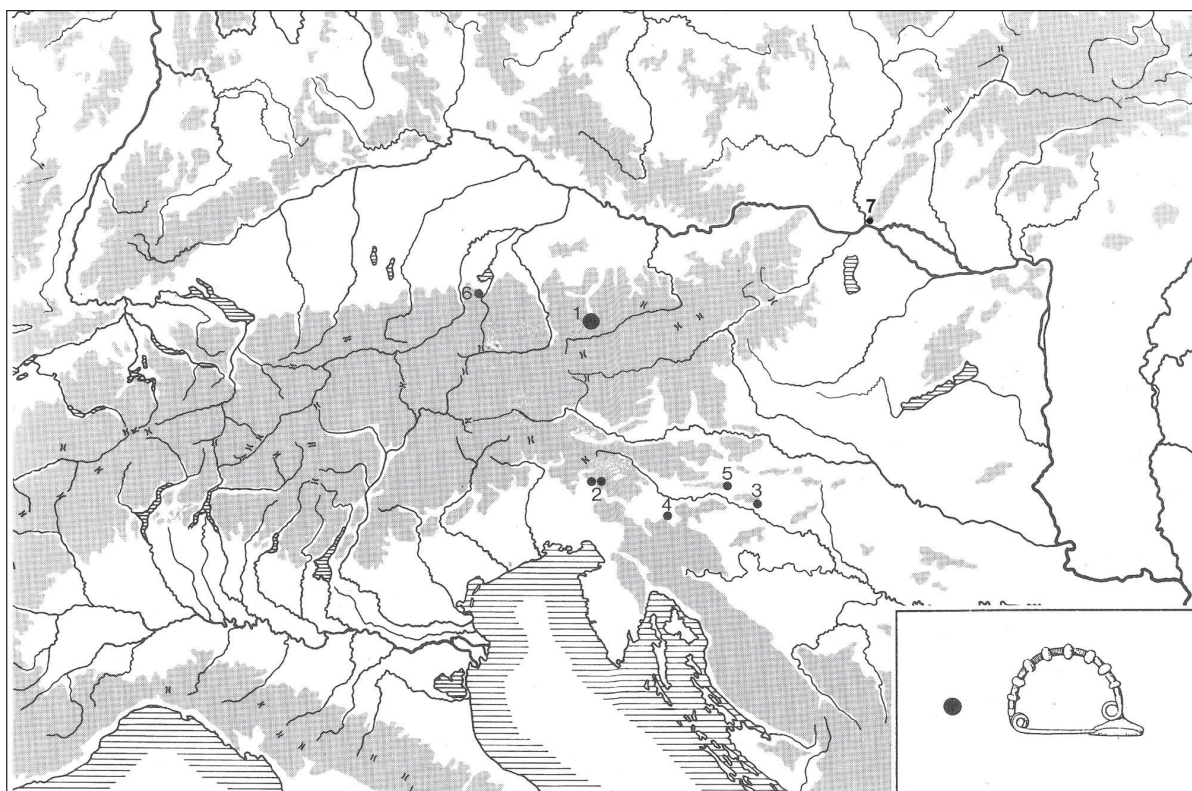
3 Materiál spony bol posúdený iba vizuálne, ale podľa zlomov na vinutí a zachycovači nepredpokladáme železné jadro a bronzový plášť ako je tomu u časti oblúkovitých spôn (poznámka KH).

Obr. 1. Dvojslučková oblúkovitá spona z Bratislavy-Devína (kresba K. Harmadyová)

Abb. 1. Bogenförmige Zweischleifenfibel mit Wülsten am Bügel aus Bratislava-Devín (Zeichnung K. Harmadyová)

Obr. 2. Mapa rozšírenia dvojslučkových oblúkovitých spon s vývalkovite členeným lúčikom (podľa Glunz 1997, Karte 5). 1 – Hallstatt, 2 – Sveta Lucija (Most na Soči), 3 – Libna, 4 – Magdalenska gora, 5 – Rifnik pri Celje, 6 – Ettenhausen, 7 – Bratislava-Devín.

Abb. 2. Verbreitungskarte der bogenförmigen Zweischleifenfibeln mit Wülsten am Bügel (nach Glunz 1997, Karte 5). 1 – Hallstatt, 2 – Sveta Lucija (Most na Soči), 3 – Libna, 4 – Magdalenska gora, 5 – Rifnik bei Celje, 6 – Ettenhausen, 7 – Bratislava-Devín.

Lučiek oblúkovitých spôn mal buď kruhový alebo štvorhranný prierez a nachádzalo sa na ňom viacero menších či väčších vývalkov. Zachycovač, napojený na oblúk spony slučkou, bol trojuholníkový, trapézový alebo v tvare presýpacích hodín. Vinutie oblúkovitých spôn pozostávalo z jedného alebo dvoch závitov. Dvojslučkové oblúkovité spony boli zhotovené zo železa, bronzu alebo kombinácie týchto kovov, kedy jadro spony pozostávalo zo železa a plášť z bronzu. Najstaršie dvojslučkové oblúkovité spony s vývalkovite členeným lučíkom boli spravidla zhotovené zo železa (*Gabrovec 1970*, 36). S. Gabrovec vyčlenil medzi nimi 8 typov s ďalšími podskupinami. Tvarovo najbližšie k sponě z Devína je typ 5b, 6a a 6d (*Gabrovec 1970*, 29, 30, Karta VIII, IX).

Typ 5b má s devínskym exemplárom zhodný tvar lučiku so 4 vývalkami, ale odlišuje sa ukončením oblúka a predovšetkým materiálom, keďže typ 5 tvoria spony so železným jadrom a bronzovým plášťom. Podľa materiálu možno sponu z Devína zaradiť k typu 6 (6a, 6d), kam patria bronzové spony s viacerými variantmi. Od typu 6a sa devínska spona odlišuje menším počtom vývalkov a iným ukončením lučika. Od variantu 6d, ktorý má síce podobné kónické ukončenie lučika, sa odlišuje nielen v počte vývalkov, nezdobeným lučíkom, ale aj počtom závitov vinutia. Chronologický vzťah medzi oblúkovitými sponami s jedným a dvoma závitmi vinutia nie je zatiaľ jasný (*Glunz 1997*, 47).

Typologicky existuje množstvo variantov dvojslučkových oblúkovitých spôn, ktoré sú voči sebe aj územne vymedzené. V okolí toku Dunaja na území bývalej Juhoslávie, v Rumunsku a Bulharsku sa vyskytujú nielen oblúkovité spony (so železným jadrom a bronzovým plášťom), ktoré sú zviazané s alpským prostredím, ale aj oblúkovité spony s tordovaným lučíkom, ktoré poukazujú na kontakty s oblasťou Glasinac (*Gabrovec 1970*, 39).

Pre oblasť centrálného Balkánu boli charakteristické skôr dvojslučkové oblúkovité spony s vývalkovite členeným lučíkom s tromi alebo štyrmi guľovitými vývalkami a platničkami, typické bolo aj umiestnenie bronzového alebo železného drôtu do stredu lučika (*Vasić 1999*, 60). Na severe sa vyskytovali častejšie spony so štyrmi vývalkami a na juhu s tromi.

Betina E. Glunz vo svojej práci, venovanej sponám z Hallstattu, označuje dvojslučkové oblúkovité spony s vývalkovite členeným lučíkom ako typ C (*Glunz 1997*, 46).⁴ V mohyle na Magdalenskej gore sa v hrobe so situlou typu Kurd našla dvojslučková oblúkovitá spona so 17 vývalkami na lučíku, pričom na ihle viseli dva masívne bronzové náramky (*Gabrovec 1964/65*, 129, Tab. 1: 2). Táto spona má kónické ukončenie lučika na oboch koncoch ako spona z Devína. Z pohrebiska Sveta Lucija (Most na Soči) pochádzajú dvojslučkové oblúkovité spony s 9 – 12 vývalkami na lučíku z viacerých hrobov.⁵ Aj na Morave na lokalite Nejedek pri Ledniciach sa našla spona s 9 vývalkami na lučíku. Oblúk moravskej spony je však medzi nimi zdobený ryhami (*Říhový 1966*, 587, obr. 178). Dvojslučková oblúkovitá spona s vývalkovite členeným lučíkom sa našla okrem Devína aj na ďalšej lokalite na Slovensku – v Chotíne, žiaľ bez bližších nálezových okolností. Na rozdiel od devínskej spony má na lučíku osem vývalkov, ryhy medzi nimi a vinutie s dvoma závitmi (*Novotná 2001*, 64, Taf. 16: 143).

Včasná a staršia doba halštatská boli charakteristické výskytom širokého spektra oblúkovitých spôn (*Metzner-Nebelsick 2002*, 425). Dvojslučkové oblúkovité spony sa v juhovýchodoalpskom a balkánskom priestore prvýkrát objavujú po stupni HB3, ale vyskytujú sa medzi nimi rozdiely, najmä medzi balkánskymi a podunajskými typmi.

Oblúkovité spony s vývalkovite členeným lučíkom datuje M. Novotná v juhovýchodoalpskej oblasti do 2. pol. 7. stor. pred Kr. (*Novotná 2001*, 64).

V podunajskej časti Balkánu možno začiatok ich výskytu datovať do stupňa HC, teda do 7. storočia pred Kr. (*Gabrovec 1970*, 40). Na území Rumunska sú spony (typ 5a, 5b, 6a) so 7 alebo 8 vývalkami na lučíku datované do rovnakého storočia (*Bader 1983*, 92). Typ Vače, ktorý je charakteristický práve 7 alebo 8 vývalkami na lučíku je v Slovinsku aj Bulharsku datovaný už na koniec 8. a začiatok 7. stor. pred Kr. (*Vasić 1999*, 61). Chronologický vzťah spôn s 3 alebo 4 vývalkami na centrálnom Balkáne a spôn so 7 alebo 8 v juhovýchodoalpskom priestore nie je celkom jasný, ale v oblasti východného Slavónska sa vyskytli spolu (*Vasić 1999*, 62). V juhovýchodnej Panónii sú dvojslučkové oblúkovité spony zaradené do keramického horizontu IIIb, ktorý tiež zhruba zodpovedá staršiemu halštatu HC2 (*Metzner-Nebelsick 2002*, 425). Na území rozšírenia kultúry Este sú datované do obdobia HC2 – HD1 (*Eles Masi 1986*, 74). Dvojslučková oblúkovitá spona s vývalkovite členeným lučíkom z Magdalenskej gory je tiež datovaná do obdobia po stupni HC2 (pred rokom 600), čo zodpovedá horizontu 4 – 5 na lokalite Most na Soči, pričom obdobie ich používania možno rozšíriť až na horizont 3 – 5 (*Gabrovec 1964/65*, 133; *Glunz 1997*, 47). V stredoeurópskom halštatskom priestore sa objavujú oblúkovité spony predovšetkým svätolucijskej proveniencie (*Gabrovec 1970*, 41). Dvojslučkové oblúkovité spony s vývalkovite členeným lučíkom, ktoré boli pôvodne prebraté z juhovýchodnej Európy, nadobudli vo východoalpskom priestore nový rozkvet za vzniku rozličných variantov a dokonca sa tu používali dlhšie ako v Bulharsku a severnom Srbsku (*Metzner-Nebelsick 2002*, 415). Oblúkovité spony, ktoré sú charakteristické pre oblasti južne a juhovýchode od Álp, sú severne od tejto oblasti dokladom intenzívnych kontaktov stredného Podunajska s oblasťami severného Balkánu a Talianska (*Říhový 1966*, 587). Ich výskyt znamenal na Balkáne a v juhovýchodoalpskej oblasti začiatok doby železnej na pozadí kimerijského vpádu. Kde sa nenašli stopy kimerijského zásahu, odtiaľ dvojslučkové oblúkovité spony nepoznáme (*Gabrovec 1970*, 42).

T. Kemenczei upozorňuje na skutočnosť, že dvojslučkové oblúkovité spony sa vo východnej časti Karpatskej kotliny objavujú prvýkrát na začiatku skýtskeho obdobia, t. j. po polovici 7. storočia pred Kr. Boli prevzaté na severnom Bal-

⁴ V Hallstatter sa celkovo našlo 13 dvojslučkových oblúkovitých spôn, ktoré delí na 6 typov A – F (*Glunz 1997*, 43).

⁵ Napr. hrob 480, 974, 1004, 1607, 1958 (*Teržan/Lo Schiavo/Trampuž-Orel 1985*, 187-313).

káre skupinami skýtskej kultúry, ktoré ich preniesli do Karpatskej kotliny (*Kemenczei 2004*, 92; *2009*, 76). V sprostredkovaní východných vplyvov do strednej Európy zohrávala dôležitú úlohu práve východná časť Karpatskej kotliny, a to predovšetkým oblasť Alföldu (*Metzner-Nebelsick 2002*, 475).

Z. Stegmann-Rajtár považuje dvojslučkové spony s vývalkovite členeným lučikom na základe nálezov z pohrebiska Kleinklein v Štajersku za typický inventár včasnej doby halštatskej a dat je ich už do 8. stor. pred Kr. (*Stegmann-Rajtár 1994*, 327). Devínsku sponu možno na základe analógií zaradiť do stupňa HC2, ale jednoznačne nemôžeme vylúčiť ani jej skoršie datovanie do HC1-HC2.

Záver

Devínske hradisko si svoju pozíciu mocenského politického centra udržalo nielen v závere doby bronzovej, ale s najväčšou pravdepodobnosťou aj v staršom stupni doby halštatskej. Pre oblasť stredného Podunajska bola charakteristická v 9. a 8. stor. pred Kr. rozmanitosť vplyvov z juhovýchodu, ale aj západu, pričom práve Dunaj zohrával kľúčovú úlohu v sprostredkovaní týchto kontaktov (*Stegmann-Rajtár 1994*, 320; *Studeníková 2011*, 86).

Aj počas celej doby halštatskej sa udržiavali kultúrne vplyvy medzi kalenderberskou kultúrou a skupinami na východe či juhovýchode (*Studeníková 2011*, 77). O týchto kontaktoch v staršom stupni doby halštatskej svedčí aj nález dvojslučkovej oblúkovitej spony s vývalkovite členeným lučikom z Bratislavy-Devína.

LITERATÚRA

- Bader 1983* – T. Bader: Die Fibeln in Rumänien. PBF XIV-6, München 1983.
- Bolta 1956* – A. Bolta: Ilirske najdbe iz Rifnika pri Celju. Arh. Vestnik VII/1– 2, 1956, 259-291.
- Eles Masi 1986* – P. von Eles Masi: Le fibule dell'Italia settentrionale. PBF XIV-5, München 1986.
- Furmánek/Veliáčik/Vladár 1991* – V. Furmánek/L. Veliáčik/J. Vladár: Slovensko v dobe bronzovej. Bratislava 1991.
- Gabrovec 1964/65* – S. Gabrovec: Halštatska kultura Slovenije. Arh. Vestnik 15, 16, 1964/1965, 21-63.
- Gabrovec 1970* – S. Gabrovec: Dvoankaste ločne fibule. God. Muz. Grada Beograd 8, 1970, 5-65.
- Gabrovec 1987* – S. Gabrovec: Svetolucijska grupa. In: A. Benac (ed.): Praistorija jugoslavenskih zemalja V – Željezna doba. Sarajevo, 1987, 120-150.
- Glunz 1997* – B. Glunz: Studien zu den Fibeln aus dem Gräberfeld von Hallstatt. Linzer Archäologische Forschungen 25. Linz 1997.
- Harmadyová 2006* – K. Harmadyová: Žiarové hroby z mladšej doby bronzovej v Bratislave-Devíne. Zbor. MMB 18, 2006, 9-28.
- Harmadyová 2012a* – K. Harmadyová: Územie Devína v dobe bronzovej. In: J. Šedivý/T. Štefanovičová (zost.): Dejiny Bratislavy 1. Brezalauspurc na križovatke kultúr. Bratislava 2012, 129-132.
- Harmadyová 2012b* – K. Harmadyová: Oblasť Devína v dobe halštatskej. In: J. Šedivý/T. Štefanovičová (zost.): Dejiny Bratislavy 1. Brezalauspurc na križovatke kultúr. Bratislava 2012, 156-158.
- Kemenczei 2004* – T. Kemenczei: Bemerkungen zu den Fibeln der Skythenzeit. Commun. Arch. Hungariae 2004, 79-103.
- Kemenczei 2009* – T. Kemenczei: Studien zu den Denkmälern skythisch geprägter Alföld-Gruppe. Inventaria Praehistorica Hungariae XII. Budapest 2009.
- Metzner-Nebelsick 2002* – C. Metzner-Nebelsick: Der „thrako-kimmerische“ Formenkreis aus der Sicht der Urnenfelder- und Hallstattzeit im südöstlichen Pannonien. Vorgeschichtliche Forschungen 23/2. Rahden/Westf. 2002.
- Novotná 1993* – M. Novotná: Doba bronzová. In: T. Štefanovičová (zost.): Najstaršie dejiny Bratislavy. Bratislava 1993, 80-115.
- Novotná 2001* – M. Novotná: Die Fibeln in der Slowakei. PBF XIV-11, Stuttgart 2001.
- Pichlerová 1961* – M. Pichlerová: Príspevok k halštatskému osídleniu Devína. Arch. Rozhledy 13, 1961, 875-876.
- Pichlerová 1967* – M. Pichlerová: Praveké nálezy na území Velkej Bratislavy. Bratislava 3, 1967, 5-39.
- Plachá/Paulík 2003* – V. Plachá/J. Paulík: Opevnenie devínskeho hradiska v neskoršej bronzovej dobe. Múzeum 49-1, 2003, 1-4.
- Říhovský 1966* – J. Říhovský: Bronzová oblouková spona z Nejdku u Lednice. Arch. Rozhledy 18, 1966, 586-587.
- Stegmann-Rajtár 1994* – S. Stegmann-Rajtár: Vývoj stredodunajských popolnicových polí v neskoršej dobe bronzovej (HaB) a vznik halštatskej kultúry. Slov. Arch. 42, 1994, 319-333.
- Studeníková 2001* – E. Studeníková: K výskytu niektorých typov spôn cudzej proveniencie v dobe halštatskej na juhozápadnom Slovensku. Zbor. SNM 45, Arch. 11, 2001, 83-104.
- Studeníková 2011* – E. Studeníková: Keramika cudzieho pôvodu na sídliskách kalenderberskej kultúry. Zbor. SNM 55, Arch. 21, 2011, 65-82.
- Teržan/Lo Schiavo/Trampuž-Orel 1985* – B. Teržan/F. Lo Schiavo/N. Trampuž-Orel: Most na Soči (S. Lucia) II. Tekst, Katalogi. Ljubljana 1985.
- Vasić 1999* – R. Vasić: Die Fibeln im Zentralbalkan. PBF XIV-12, Stuttgart 1999.

BOGENFÖRMIGE ZWEISCHLEIFENFIBEL AUS BRATISLAVA-DEVÍN

KATARÍNA HARMADYOVÁ

Das Gebiet von Devín war am Ende der Bronzezeit dicht besiedelt, was nicht nur Funde vom Burgareal, aber auch der nahen Umgebung belegen (*Pichlerová 1961; 1967; Novotná 1993; Plachá/Paulík 2003; Harmadyová 2006, 2012a*). Die dichteste Besiedlung der Fundstelle ist ganz am Ende der Bronzezeit während der Dauer der Podolská-Kultur belegt. Sporadische Funde belegen die Besiedlung am Ende der Bronzezeit auch im Gebiet von Bratislava-Devín. Die Besiedlung des Devíner Mikroregions überdauerte mehr-weniger fließend in die ältere Eisenzeit.

Im Jahr 1986 wurde während der Grabung des Schlosses auf der Hutnícka Straße Nr. 25 in Devín im Suchgraben 9-10, in der Tiefe 190 cm eine bogenförmige Zweischleifenfibel mit Raupenbügel gefunden. Die Bronzefibel hat am Bügel vier kugelförmige Wülste. Ein Bügelende geht durch ihrem kurzen konischen Teil in die einteilige Windung mit abgebrochener Nadel über. Vom Nadelhalter, der abgebrochen ist und sich an den Fibelbügel mit kurzem Konus anfügt, blieb nur das Schleifenbruchstück erhalten.

Das zahlreiche Vorkommen einer ganzen Skala von Bogenfibeln ist vor allem von Fundstellen der Gruppe Sveta Lucija bekannt. Außer dieser Fundstelle kennen wir bogenförmige Zweischleifenfibeln mit Wülsten am Bügel auch von der Fundstelle Hallstatt (Grab 18), Rifnik bei Celje (*Bolta 1956, T. II: 139, IV:138*), Libna, Magdalenska gora, oder aus Westungarn (*Glunz 1997, 46, 168*). Bis zum Fund aus Devín war die nördlichste Fundstelle wo bogenförmige Zweischleifenfibel vorkamen nach B. Glutz Etterhausen bei der deutsch-österreichischen Grenze in Bayern. Von der Form her sind zur Fibel aus Devín die Typen 5b, 6a und 6d am nächsten (*Gabrovec 1970, 29, 30, Karta VIII, IX*). Betina E. Glunz bezeichnet bogenförmige Zweischleifenfibeln mit Wülsten am Bügel als Typ C (*Glunz 1997, 46*). Im Hügelgrab auf der Magdalenska gora wurde im Grab mit einer Situla vom Typ Kurd auch die bogenförmige Zweischleifenfibel mit 17 Wülsten am Bügel gefunden, wobei an der Nadel zwei massive Bronzearmringe hängen (*Gabrovec 1964/65, 129, Tab. 1: 2*). Diese Fibel hat einem konischen Bügelabschluss an beiden Enden wie die Fibel aus Devín. Bogenförmige Zweischleifenfibeln kommen im südöstlichen Alpengebiet und dem Balkanraum zum ersten Mal in der Stufe HB3 vor, der Großteil von diesen wird in die Stufe HC datiert (7. Jh. v. Chr.). Bogenförmige Fibeln sind für die Gebiete südlich und südöstlich der Alpen charakteristisch und ihr Vorkommen nördlich vom diesen Gebiet ist ein Beleg intensiver Kontakte des mittleren Donaauraums mit Gebieten des nördlichen Balkans und Italiens (*Říhový 1966, 587*). Die Fibel aus Devín kann man auf Basis von Analogien in die Stufe HC2 einreihen, aber eindeutig können wir nicht einmal ihre frühere Datierung in die Stufen HC1-HC2 ausschließen. Über die Kontakte des mittleren Donaauraums mit östlichen und südöstlichen Gebieten Europas während der älteren Stufen der Hallstattzeit zeugt auch der Fund der bogenförmigen Zweischleifenfibel mit Wülsten am Bügel aus Bratislava-Devín.

Mgr. Katarína Harmadyová, PhD.

NKP hrad Devín

Múzeum mesta Bratislavy

Radničná 1

815 18 Bratislava

devin@centrum.sk